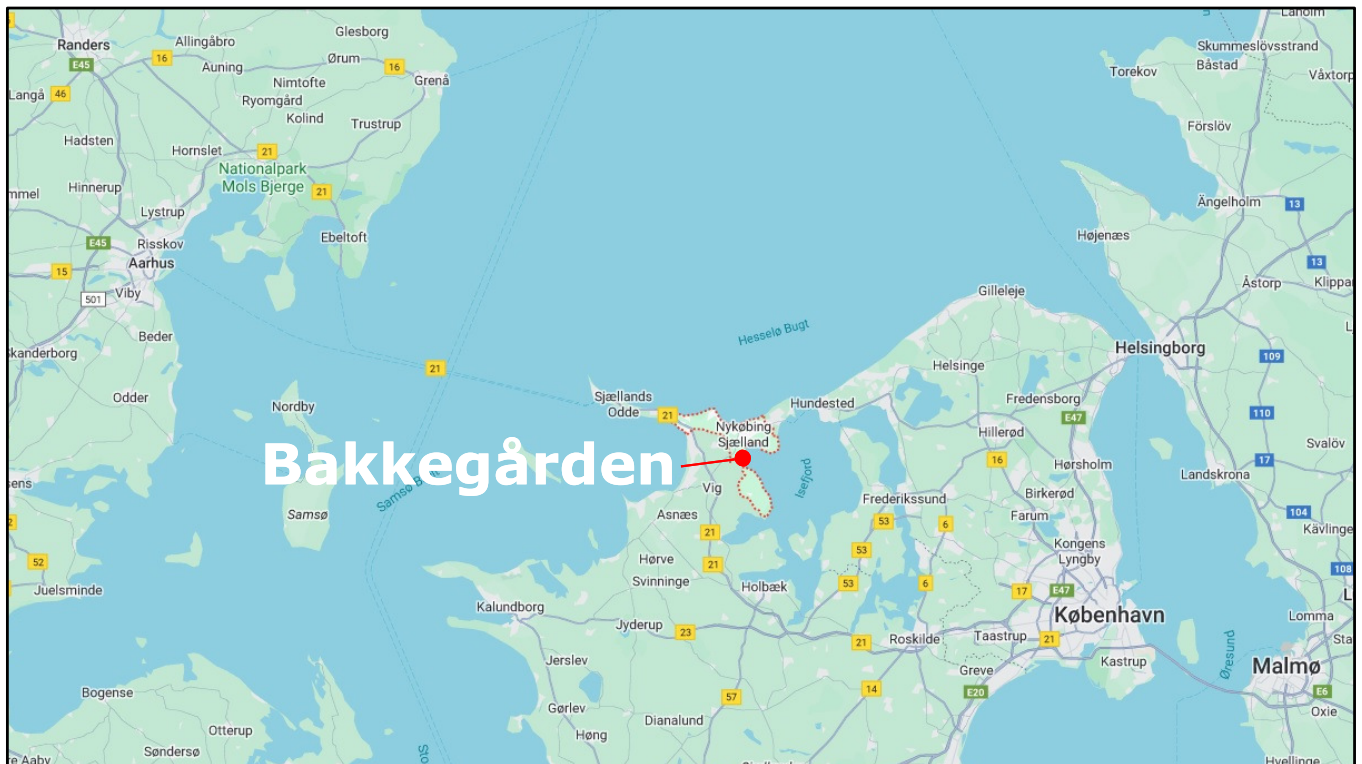

Leg for alvor

Ny socialpædagogisk indsats på Bakkegården
Lovovertræderkonferencen 25. september 2024
Morten Boysen og Morten Greve

Oplæg holdt på Center for Oligofrenipsykiatri lovovertræderkonference på Diakonhøjskolen 25. september 2024 i Aarhus. Oplægsholderne var Morten Boysen, pædagogisk konsulent på Region Sjællands sikrede institution Bakkegården (www.regionsjaelland.dk/social/sociale-tilbud/bakkegaarden), og Morten Greve, chefkonsulent ved DEFACTUM, Region Midtjyllands forsknings- og udviklingsvirksomhed (www.defactum.dk).

Oplægget omhandler et socialfagligt udviklingsprojekt gennemført på Bakkegården under overskriften "Leg for alvor" i perioden 2021-2024 samt resultaterne af den følgeforskning, som DEFACTUM har foretaget i den forbindelse.

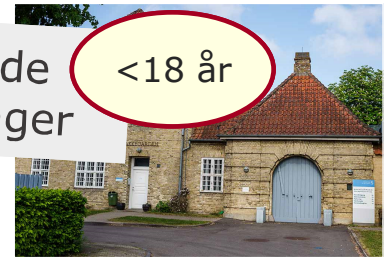
Bakkegården er et landsdækkende sikret børn og ungehjem, og et kompetencecenter for unge mentalt retarderede med kriminel adfærd. Herudover tilbyder Bakkegården åbne pladser, delvis lukkede pladser og særforanstaltninger.

Bakkegården drives under Region Sjælland, og størstedelen af Bakkegårdens afdelinger er beliggende i det naturskønne Annebergparken i Nykøbing Sjælland. Annebergparken er opført i 1913-1915 og blev oprindeligt anvendt som psykiatrihospital.

Elmehus

Gården

Sikrede
afdelinger

<18 år

En kompleks målgruppe

Projekt-
afdelinger

12-23 år

Birkehuset

15-26 år

Åben
afdeling

Skelbækgård

Elmehuset og Gården

3 sikrede afdelinger med 15 pladser til unge under 18 år.

- Surrogatvaretægtsanbragte
- Pædagogisk observation
- UKN Ungekriminalitetsnævnet

Birkehuset

6 skærmede pladser til unge lettere mentalt retarderede i alderen 12-23 år med kriminel adfærd, som ofte har behov for afskærmning i et skræddersyet projekt. Mulighed for delvis lukkede pladser i aldersgruppen 12-23 år.

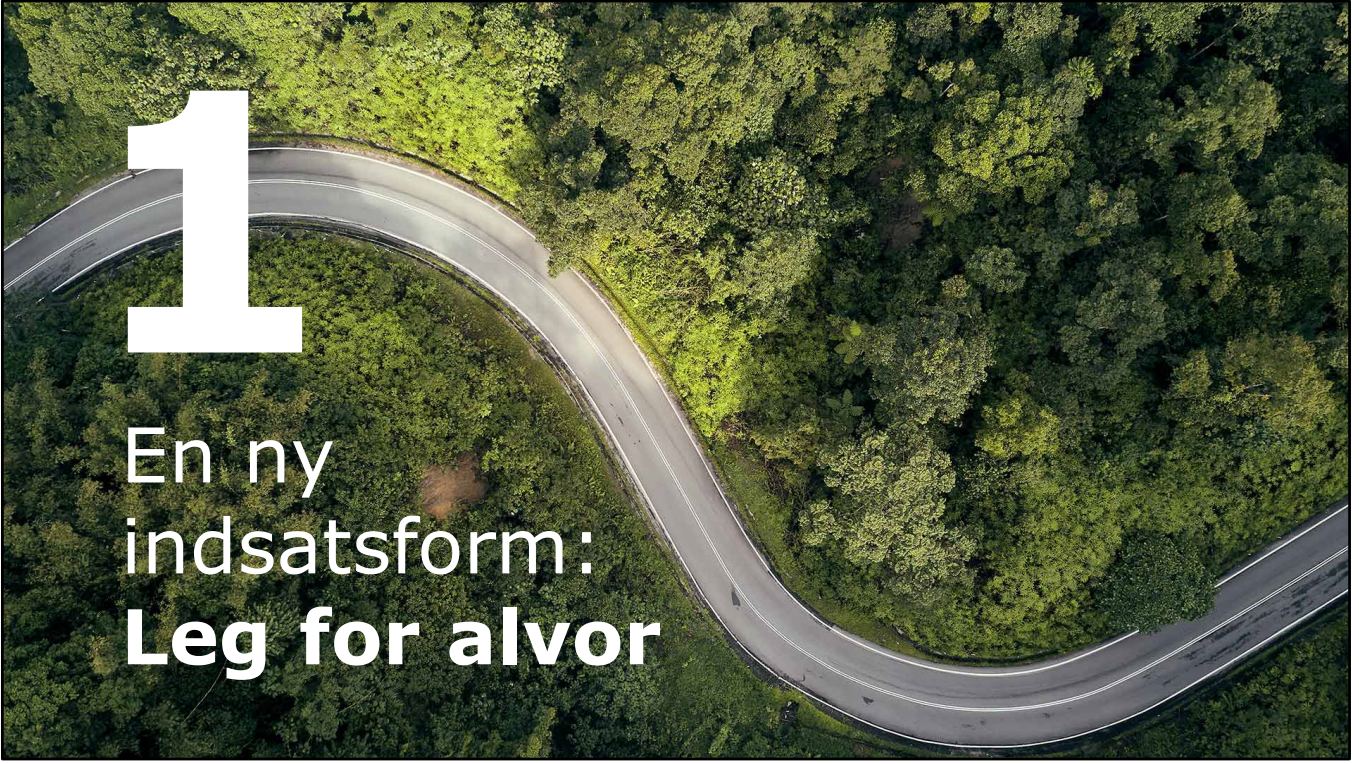
Skelbækgård

Lille landbrug med 4 åbne pladser særligt målrettet sent udviklede og mentalt retarderede unge primært mellem 15 og 26, med kriminel adfærd.

Dagsorden

1. En ny indsatsform: Leg for alvor
2. Følgeforskning
3. Dialog og afrunding

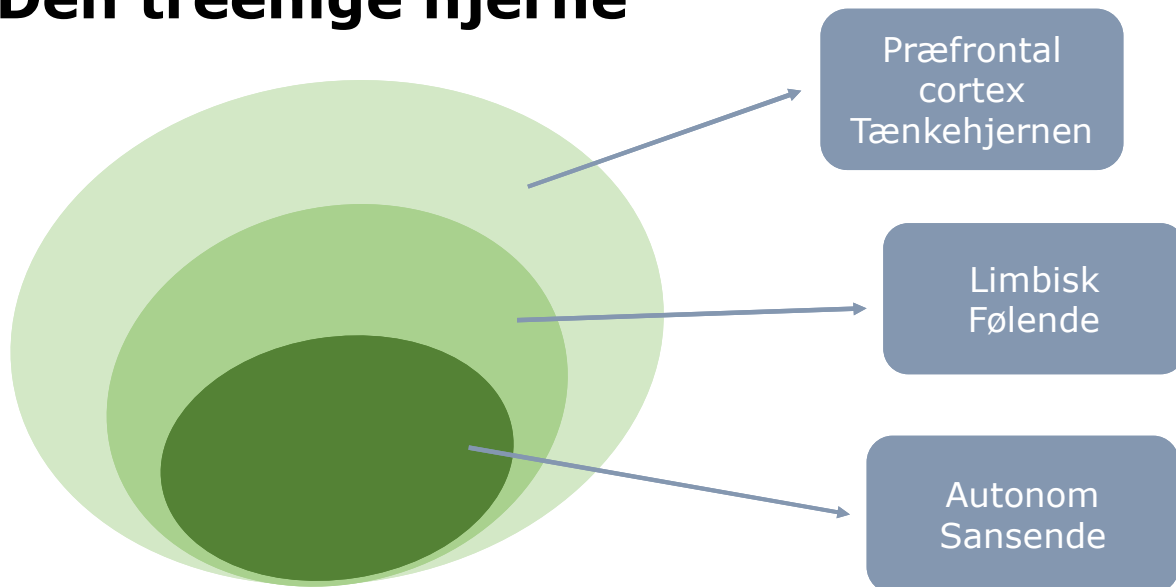

1

En ny
indsatsform:
Leg for alvor

Den treenige hjerne

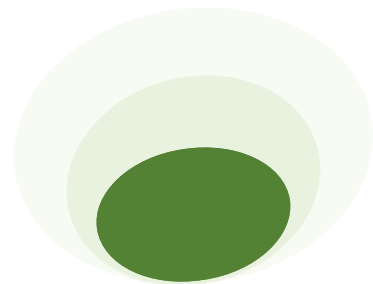

Udviklingen af leg for alvor tager udgangspunkt i hjerneforskeren Paul MacLeans tanker om den "treenige hjerne" med dens sondring mellem det man populært kan kalde reptilhjerne, pattedyrhjerne og menneskehjerne. I forbindelse med projektet er den danske psykolog Susan Harts terminologi dog anvendt, hvor der sondres mellem et autonomt, limbisk og præfrontalt hjerneniveau.

Det autonome niveau

Fokus:
0-3 mdr.

- Basale funktioner
- Autonome nervesystem (sympatisk og parasympatisk)
- Regulere energiniveau
- Sanse ydre påvirkninger
- Sanse indre signaler
- Synkronisere sig med andre

Det autonome niveau (sanser)

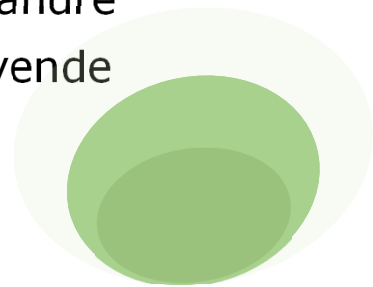
- Den del af hjernen der styrer alle vore basale funktioner: åndedræt hjerterytme, fødesøgning, forplantning m.m.
- Det autonome nervesystem (sympatisk og parasympatisk)
- Evnen til at regulere vores energiniveau op og ned (arousal)
- Evnen til at sanse ydre påvirkninger (støj, uro, lugt, berøring, smag)
- Evnen til at sanse indre signaler (sult/mæthed, smerte, varme/kulde)
- Evnen til at synkronisere sig med andre (finde melodien)

Udvikles og modnes gennem synkronisering og mødeøjeblikke med andre (vinduet er åbent fra 0-3 mdr.-alderen).

Det limbiske niveau

Fokus:
3-12 mdr.

- Forfinet socialt samspil
- Mærke kategorialfølelser (glæde, sorg, vrede)
- Balancere fokus mellem mine og dine behov
- Afstemme sig følelsesmæssigt med andre
- Blive beroliget af andre, forvente givende samspil

Det limbiske niveau (føle)

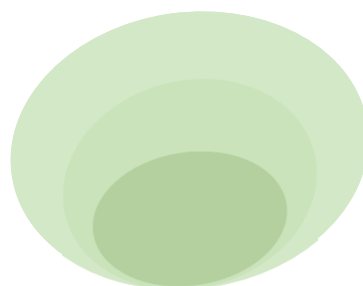
- Den følelsesmæssige del af hjernen der muliggør det forfinede sociale samspil der er nødvendigt for flok pattedyr
- Evnen til at mærke kategorialfølelserne (glæde, sorg og vrede)
- Evnen til at balancere fokus mellem mine og dine behov
- Evnen til at afstemme sig følelsesmæssigt med andre
- Evnen til at kunne blive beroliget af andre og forvente at samspil med andre er glædesfyldte og givende

Udvikles og modnes gennem følelsesmæssig afstemning. At opleve at andre ser og mærker ens følelser og validerer at det er ok at det er sådan. (Vinduet er åbent fra 3-12 mdr. alderen)

Det præfrontale niveau

Fokus:
Op til 22 år

- Planlægge, tænke i tid, forestille sig andres oplevelser
- Behovsudsætte, gøre ting man ikke gider
- Mærke og regulere skam og skyld
- Skabe delrepræsentation i sig selv
- Mærke og tænke klart om andre (mentalisering)

Det præfrontale niveau (tænke)

Den del af hjernen der gør os i stand til at planlægge, tænke i tid og gøre os forestillinger om hvad andre oplever.

Evnen til at behovsudsætte og gøre ting man ikke gider

Evnen til at mærke og regulere skam og skyld

Evnen til at skabe en delrepræsentation i sig selv der kan berolige og trøste i svære situationer

Evnen til at mærke og tænke klart om andre (mentalisering)

Udvikles og modnes gennem sociale samspil hvor man må vente på tur, forholder sig til regler, og laver kompromiser der sikrer alle får en plads. (først færdigmodnet omkring 22 års alderen)

Grundtanken er, at de tre niveauer i den sundt udviklede hjerne understøtter og bygger oven på hinanden.

Børns grundlæggende behov

- Fysiologisk selvregulering
- Regulering af nervesystemet
- Opbygning af resiliens over for stress

Alle børn har fra fødslen et grundlæggende behov for hjælp til fysiologisk selvregulering og til at etablere regulering i nervesystemet på grundlæggende niveauer, hvilket øger deres resiliens over for stress. Dette gøres bl.a. gennem almindelig forældreadfærd, hvor omsorgspersonerne synkroniserer sig med barnets nervesystem.

Traumatisering i tætte relationer?

Intens traumatisering, begået af tætte tilknytningspersoner, som barnet er afhængigt af og tæt knyttet til, har alvorlige konsekvenser for hjernens udvikling.

De unge på Bakkegården har typisk en hjerne, hvor den ovenfor beskrevne solide understøttelse af de 'højere' niveauer ikke er på plads – og at det dette udviklingspsykologisk set anviser kernen i den socialfaglige opgave, som institutionen arbejder med.

Den vigtigste pointe!

Hjernens to nederste niveauer modnes i en periode, hvor barnet ikke har noget sprog.

De to nederste hjerneniveauer modnes i en periode, hvor der ikke er noget sprog.

Når vi arbejder med at modne, forstærke og udbygge disse fundamentter, er vores ord sekundære. Det, der skaber en forandring, er vores evne til at skabe mødeøjeblikke og kontakt.

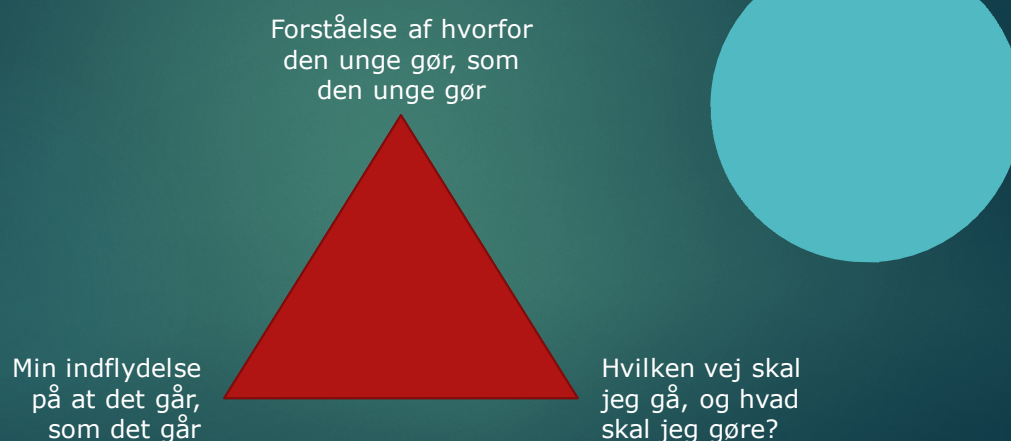
At jeg oplever mig forstået og ok som den person, jeg er.

At det, jeg føler, bliver spejlet i dem, jeg er sammen med.

At jeg oplever melodien med dem, jeg er sammen med.

At det swinger, at vi spiller sammen, har fælles rytme.

Neuroaffektiv udviklingspsykologi og Theraplay-inspirerede metoder

Udviklingsprojektets fundament er neuroaffektiv udviklingspsykologi (i Danmark især forbundet med Susan Hart) og inspiration fra den evidensbaserede behandlingsmetode Theraplay. Theraplay er udviklet til, gennem leg, at styrke samspil og tilknytning mellem forældre og deres børn under 12 år. Udviklingsopgaven har således været at 'oversætte' disse to elementer til Bakkegårdens kontekst med fokus forståelsen af de unge samt fagpersonens rolle og handlemuligheder.

"Leg for alvor"

- Den Røde Tråd på Bakkegården (selvpsykologiens fire 'rettetheder')
- Neuroaffektiv udviklingspsykologi (Susan Hart)
- Øvrige tilgange skæres væk (fælles forståelse og sprog)
- 2½ års forløb for alle afdelinger (seks udviklingsdage med Gitte Jørgensen fra Skovgården)
- Bedst muligt understøtte unges udvikling og trivsel

"Leg for alvor" er en fortsættelse af Bakkegårdens eksisterende faglige grundlag, Den Røde Tråd, og bygger videre på Bakkegårdens fundament med selvpsykologien og de fire rettetheder: Anerkendelse, Samhørighed, Engagement og Mestring.

Metoden indebærer en ny neuroaffektiv tilgang, der tager udgangspunkt i den neuroaffektive udviklingspsykologi (Susan Hart).

Den betyder, at øvrige tilgange skæres væk, så Selvpsykologien og den neuroaffektive tilgang bliver vores fælles forståelse og sprog.

Implementeres gennem et forløb på 2½ år, hvor alle afdelinger får 6 udviklingsdage med psykolog Gitte Jørgensen fra Skovgården.

Skal hjælpe os med at forstå, hvordan vi bedst muligt kan understøtte de unges udvikling og trivsel.

Glæde, vitalitet og omsorg

- Blive set, dele glæde → følelsesmæssig udvikling
- Omsorgspersoners attitude → barnets selvoplevelse og følelse af selvværd
- Nederste hjernestrukturer → præfrontal udvikling, følelsesmæssig stabilitet

Bekræftelsen på at være set og deling af glæde og vitalitet er helt essentielt for følelsesmæssig udvikling.

Gennem forældrenes/omsorgspersonerne attitude danner barnet sin selvoplevelse og følelse af eget værd.

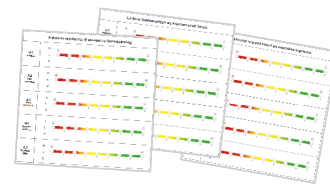
De nederste hjernestrukturer modnes og åbner op for udvikling af det præfontale, samtidigt med at det skaber følelsesmæssig stabilitet.

De fire dimensioner i Theraplay

- 1. Omsorg:** Regulering, selvværd, empati.
- 2. Engagement:** Samhørighed, tilpas spændingstilstand, fælles glæde.
- 3. Struktur:** Tryghed, organisering, regulering.
- 4. Udfordring:** Kompetence, mestring.

Theraplay-metoden rummer grundlæggende fire dimensioner, som beskriver elementer, der skal være til stede i mødeøjeblikke og legende samvær mellem omsorgspersoner og de pågældende børn og unge.

Neuroaffektiv Analyse

- Præcisere følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale funktionsniveau
- **Autonomt** niveau for sansning, energiregulering og synkronisering
- **Limbisk** niveau for følelsesmæssig afstemning og interaktionskompetencer
- **Præfrontalt** niveau for viljestyring og mentalisering
- 5 udsagn på hvert af de 3 niveauer

Den neuroaffektive analysemodel

En central del af projektet var implementering af scoringsredskabet Neuroaffektiv Analyse udviklet af Marianne Bentzen og Susan Hart.

Neuroaffektiv Analyse er et værktøj, der kan hjælpe med præcisere det følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale funktionsniveau hos både børn, unge og voksne.

Det giver en nuanceret vurdering af tre mentale organiseringsniveauer:

Det **autonome** niveau for sansning, energiregulering og synkronisering

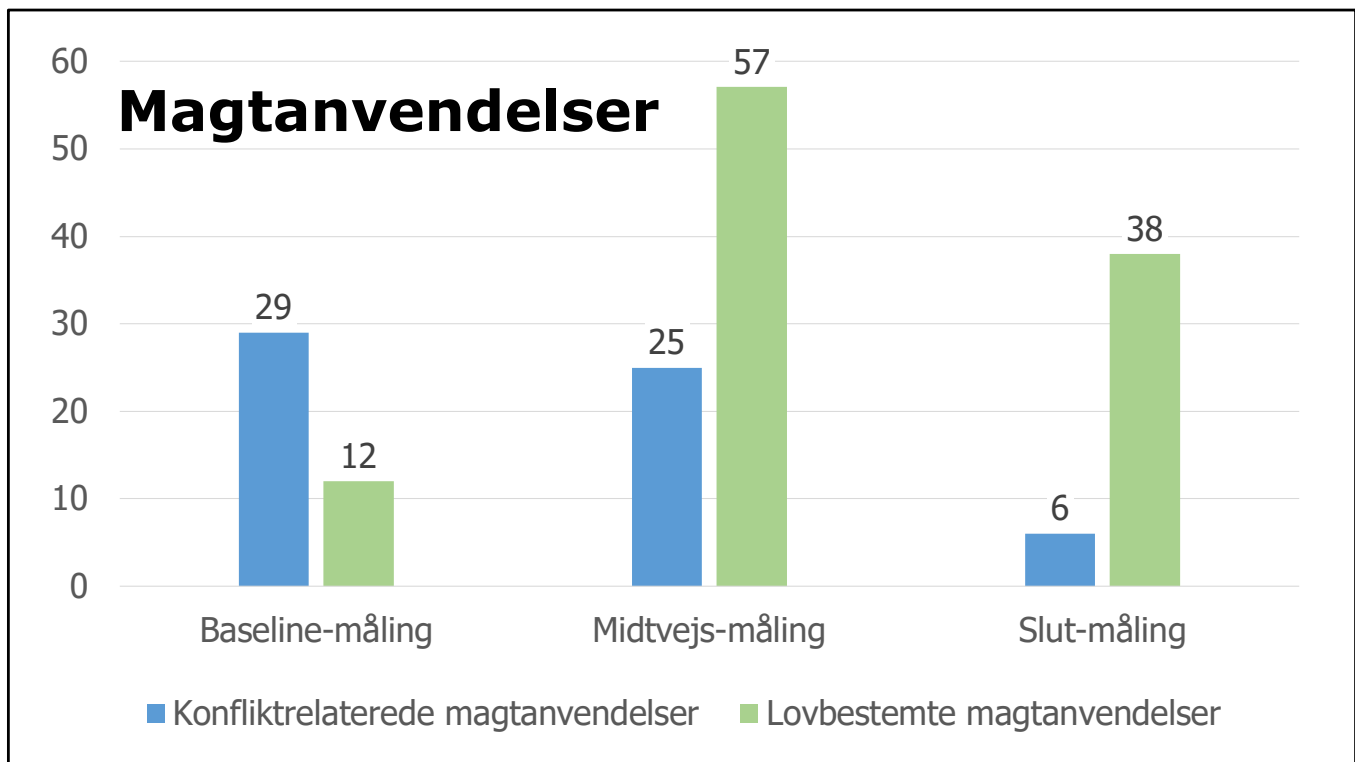
Det **limbiske niveau** for følelsesmæssig afstemning og interaktionskompetencer

Det **præfrontale niveau** for viljestyring og mentalisering.

Omfatter 15 udsagn i alt, 5 på hvert af de 3 niveauer. I forhold til hvert udsagn scores den unge fra 1 til 9 point i forhold til stigende funktionsniveau. Scoringerne er typisk blevet gennemført i forbindelse med afdelingernes personalemøder og er således bygget på medarbejdergruppens iagttagelser af de unge.

DEFACTUMs evaluering af udviklingsprojektet har givet anledning til et meget omfattende datasæt, både kvantitative og kvalitative data, og dette oplæg kan kun præsentere et mindre udsnit af kilder og analyser. Rapporten fra projektet vil snarligt kunne findes på DEFACTUMs hjemmeside.

Vi har sammenlignet data vedrørende indberetninger af magtanvendelser i følgeforskningens tre måleperioder: Baseline-målingen er de ni måneder før projektstart (juli 2021-marts 2022); midtvejs-målingen er en periode af samme varighed midt i projektet (juli 2022-marts 2023), mens slut-målingen vedrører ni måneder i slutningen af projektperioden (juli 2023-marts 2024).

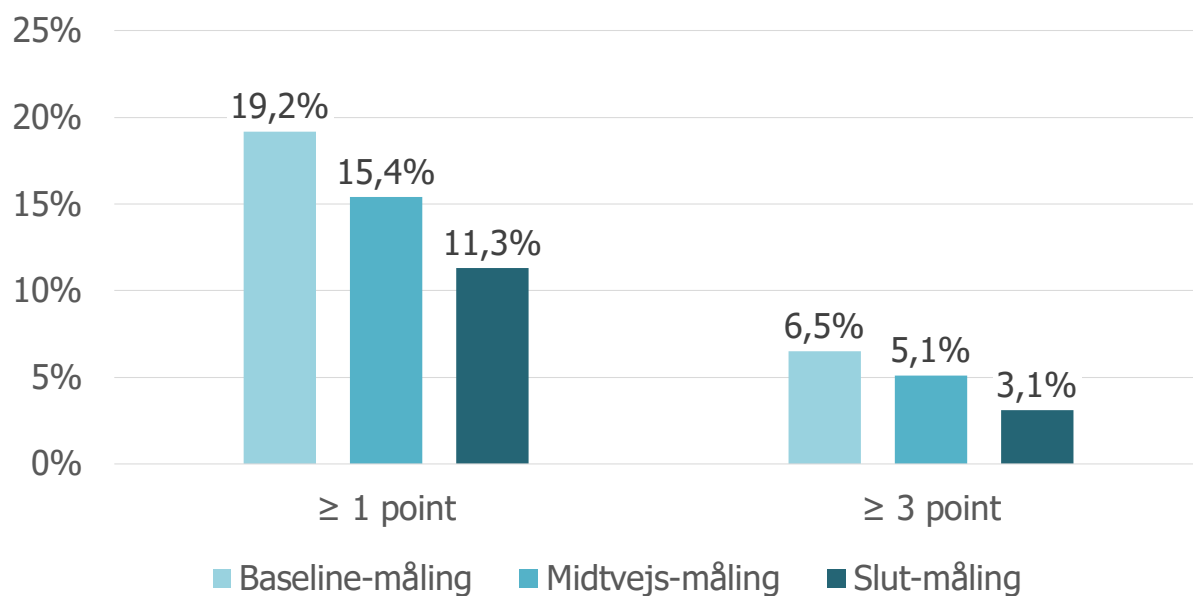
Vi skelner mellem 'lovbestemte' magtanvendelser, som udspringer af lovkravet om indgriben med begrundet mistanke (fx ift. mulig besiddelse af euforiserende stoffer, våben eller lign.), og 'konfliktrelaterede' magtanvendelser, som udspringer af interaktionen mellem unge og voksne på Bakkegården.

Førstnævnte hænger primært sammen med de varierende problematikker, som de unge bringer med sig på Bakkegården, og kan fx være kropsvisitationer og værelsesundersøgelser. Sidstnævnte er derimod knyttet til samvær og samspil på institutionen og kan fx bestå i fysisk magtanvendelse, hvor den unge vurderes at være til fare for sig selv og/eller andre. Netop denne type er væsentlig i den forstand, at disse kan være ganske traumatiserende for både unge og voksne.

Der er primært fokus på de konfliktrelaterede magtanvendelser i denne forbindelse, da det er her et socialpædagogisk udviklingsarbejde især kan forventes at gøre en positiv forskel. Som det fremgår af figuren, så vi faktisk det forventede overordnede mønster,

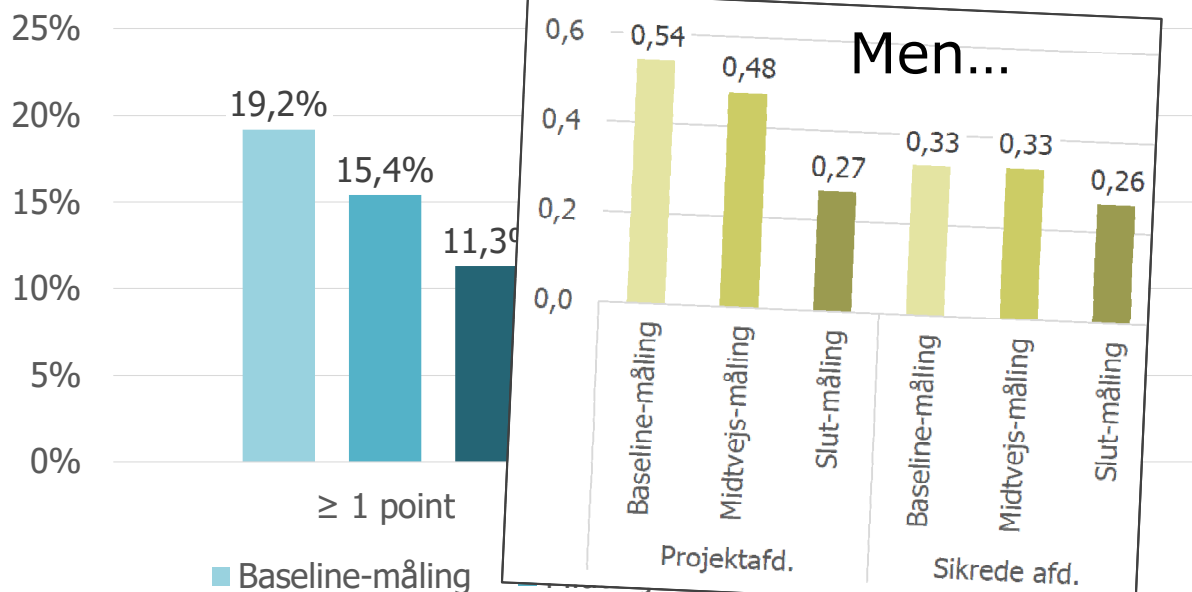
for så vidt at der var et stort fald især mellem midtvejs- og slut-målingerne. Bemærk dog her (og i det følgende) at forskningsdesignet ikke giver mulighed for at påvise en direkte årsagssammenhæng mellem den nye indsatsform og de observerede resultater i og med at det ikke omfatter fx en kontrolleret sammenligningsgruppe.

Brøset Violence Checklist

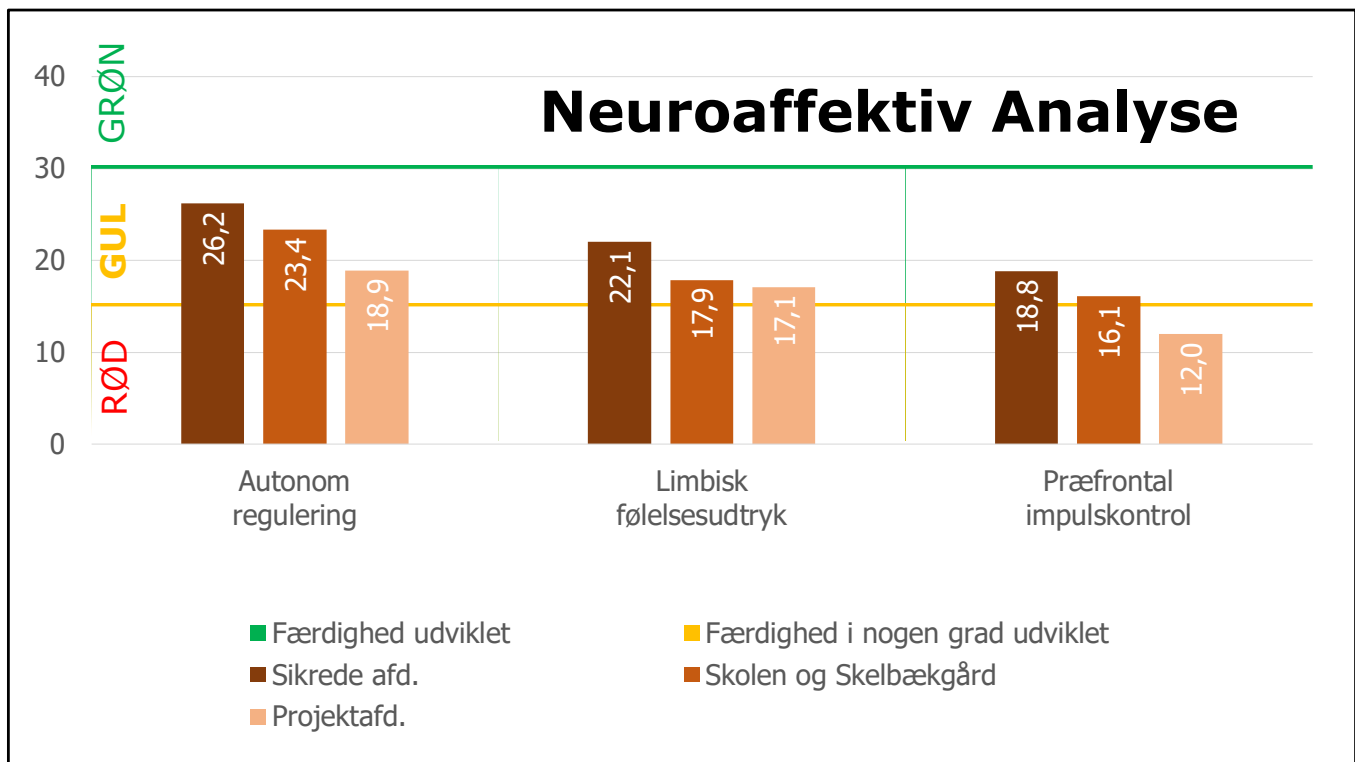

De unges risiko for udadreagerende adfærd scores løbende med risikovurderingsredskabet Brøset Violence Checklist (BVC). Figuren viser andelen af de unge, som på et givet tidspunkt havde en score større end eller lig med ét point eller en score på tre point eller flere. Ved disse grænser *kan* henholdsvis *skal* fagpersonerne gøre forebyggende foranstaltninger for at forebygge vold m.m. Som det ses i figuren er begge disse andele – som på forhånd håbet – faldet mellem de tre målepunkter.

Brøset Violence Checklist

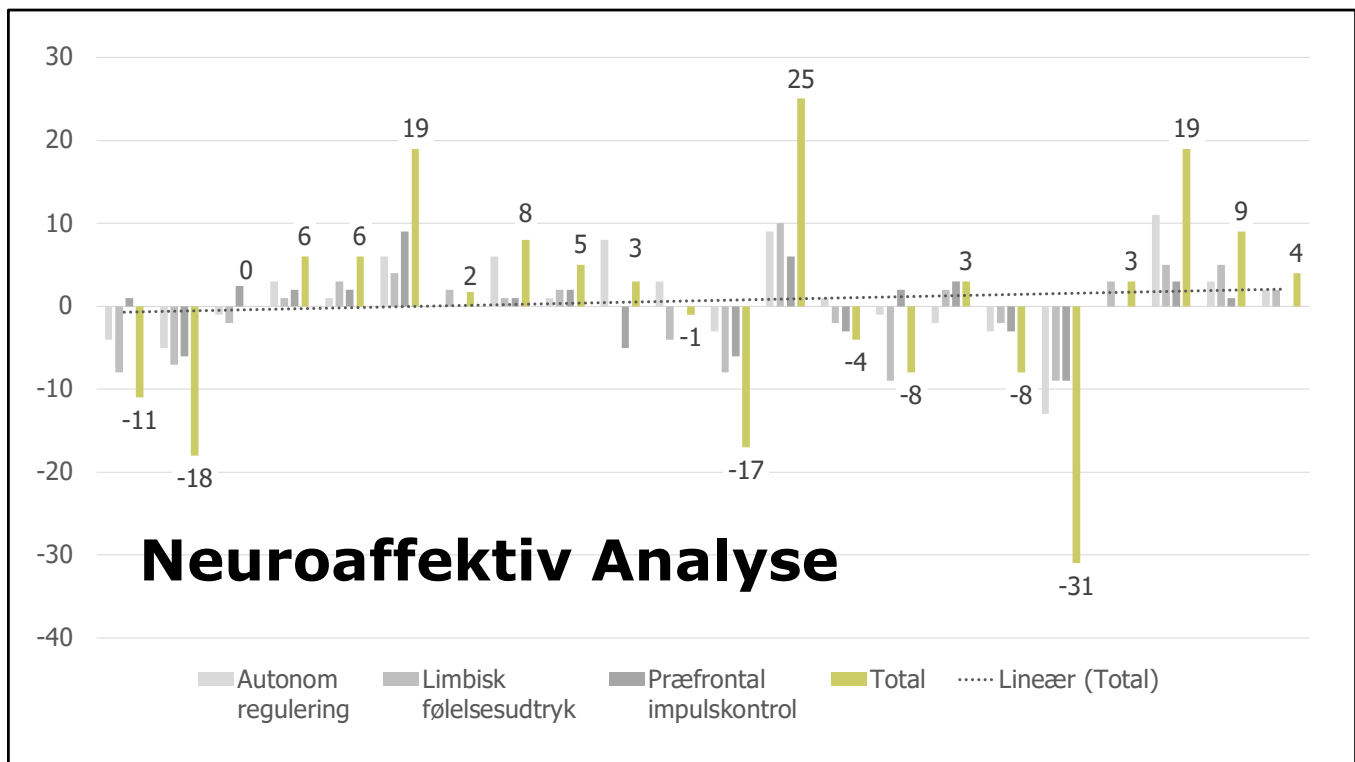

Det hører dog med til fortolkningen, at faldet primært er sket på de to projektafdelinger, kun i mindre grad på de sikrede afdelinger. Det har betydning af to grunde: (1) Vores øvrige data indikerer, at Leg for alvor i praksis primært er blevet implementeret med held på (nogle af) de sikrede afdelinger, kun i beskedent omfang på projektafdelingerne. (2) Andre kilder viser, at projektafdelingernes målgruppeafgrænsning er blevet ændret undervejs i projektperioden, hvilket især må forventes at påvirke slut-målingen. Ændringen betyder at afdelingerne arbejder med unge med knapt så komplekse udfordringer (og udfordrende adfærd) som tidligere. Begge faktorer betyder, at man skal være varsom med at antage, at den observerede udvikling kan forklares med implementeringen af Leg for alvor.

Minimumsscore på hver af Neuroaffektiv Analyses tre subskalaer er 5 point, mens maksimumscore er 45 point. Ifølge udviklerne er en subskalascor under 15 point "rød zone", hvor den pågældende kompetence er så svagt udviklet, at den ikke tilhører zonen for nærmeste udvikling. Tilsvarende er en subskalascor på 30 point eller derover "grøn zone", hvor den pågældende kompetence er så veludviklet, at den ligeledes ikke tilhører zonen for nærmeste udvikling. Fokus i indsatsen er med andre ord på den "gule zone" midt imellem.

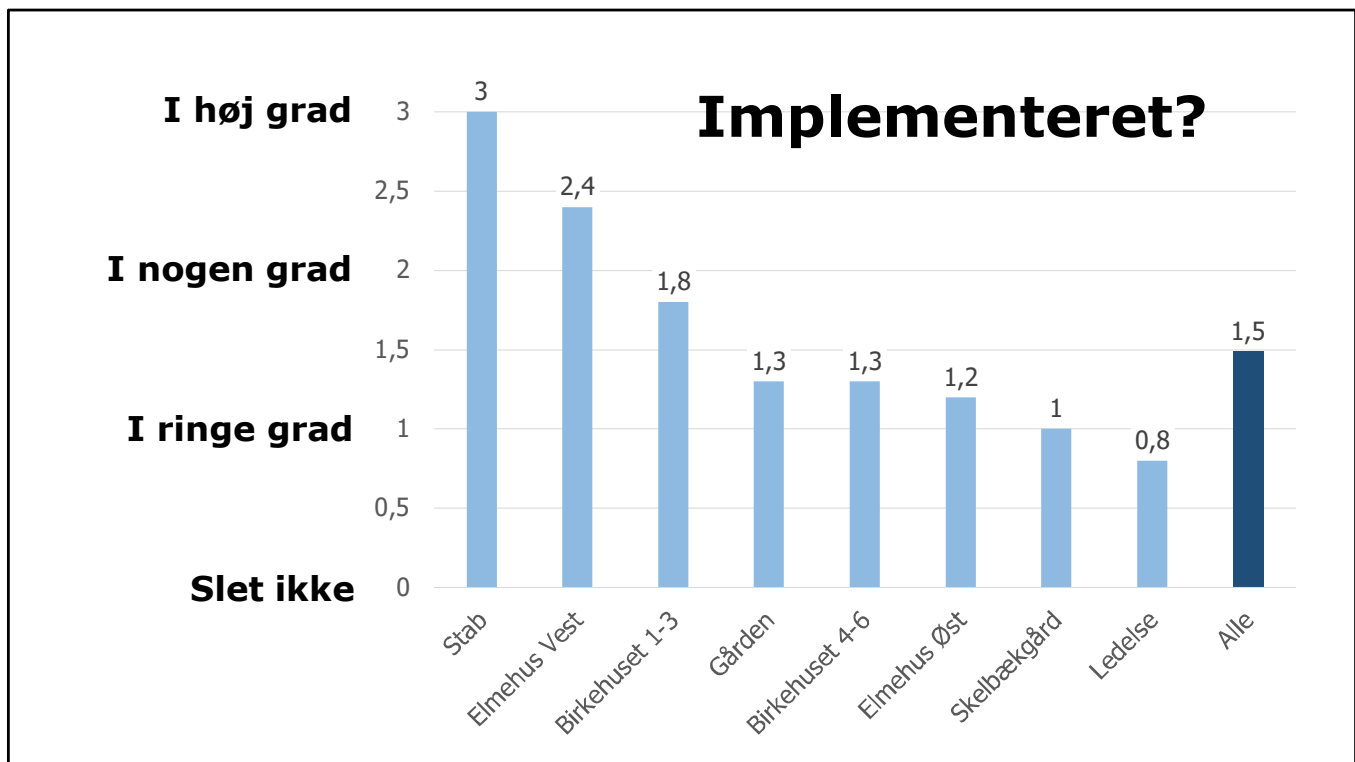
Figuren rummer gennemsnitsdata fra alle unge med mindst én scoring (69 i alt) og viser det forventede mønster i den forstand at de unge fra de sikrede afdelinger generelt har det højeste funktionsniveau og de unge fra projektafdelingerne det laveste ditto. Og i den forstand at der typisk ikke kan arbejdes i zonen for nærmeste udvikling hos de unge på projektafdelingerne, når det gælder præfrontal impuls kontrol. Især her skal indsatsen typisk starte et andet sted.

Figuren viser data vedrørende de 22 tilfælde, hvor der er foretaget mindst to scoringer af den samme ung. Tallene ud for de grønne søjler viser seneste måling minus første måling. Rækkefølgen er kronologisk sådan at den ældste opfølgingsmåling findes yderst til venstre (giver resultatet -11), mens den nyeste er yderst til højre (+4). Især to pointer falder i øjnene: (1) Der var kun lidt flere unge, som gik frem mellem målingerne, end som gik tilbage. (2) Der var ingen tendens til at sammenligningerne faldt mere positivt ud til slut sammenholdt med i starten. Indsatsen synes altså ikke at være blevet mere effektiv undervejs i projektet.

Disse få nedslag i vores data afspejler, at forskningen generelt ikke helt har fundet de resultater, som man på forhånd håbede på. I det følgende vil vi forsøge at kaste lys på baggrunden herfor.

Figuren viser resultater fra den surveyundersøgelse, vi gennemførte blandt alle fastansatte socialfaglige ledere og medarbejdere ved slut-målingen. Det udsagn, respondenterne skulle forholde sig til, lyder "Den aktivitetsbaserede indsatsform 'Leg for alvor' er i dag en væsentlig del af hverdagen for mig". Som det fremgår ligger det gennemsnitlige svar på tværs af alle respondenter mellem svarmulighederne "I nogen grad" og "I ringe grad". Man bemærker desuden at implementeringsstatus er forholdsvis svag på de enkelte afdelinger – med nogle få undtagelser. Mest forbeholdne er faktisk svarene fra ledergruppen.

Test- og læringskort

Afprøvnings titel (NB: skal afspejle dens fokus)

Afprøvningsperiode (starttidspunkt-sluttidspunkt)

START MED HYPOTEESEN: "Vi tror, at..."

TESTKORT – UDFYLDES *FØR* AFPRØVNINGEN

LÆRINGSKORT – UDFYLDES *EFTER* AFPRØVNINGEN

Trin 1 – Test: "For at afprøve hypotesen vil vi..."

Trin 1 – Data: "Vi observerede, at..."

Trin 2 – Observation: "Vi dokumenterer afprøvningsresultaterne ved at..."

Trin 2 – Læring: "Af dette lærte vi, at..."

Trin 3 – Succeskriterier: "Vi er lykkedes, hvis..."

Trin 3 – Beslutning og handling: "Derfor vil vi..."

Osterwalder m.fl. 2014

Som led i følgeforskningen har vi fulgt og dokumenteret en række indsatsforløb i forhold til konkrete unge. Disse kan anses som indsatsafprøvnings og prøvehandlinger. Vi brugte i den forbindelse en dansk oversættelse af redskabet "test- og læringskortet", som er udviklet af Alex Osterwalder m.fl. med tanke på innovationsarbejde generelt. Redskabet er dog udviklet med inspiration fra PDSA-redskabet, som især anvendes til at understøtte prøvehandlinger på sundhedsområdet.

Test- og læringskort

(NB: skal afspejle dens fokus)

Afprøvningsperiode (starttidspunkt-sluttidspunkt)

TESEN: "Vi tror, at..."

UDFYLDES FØR AFPRØVNINGEN

afprøve hypotesen vil vi..."

n: "Vi dokumenterer afprøvningen ved at..."

rier: "Vi er lykkedes, hvis..."

LÆRINGSKORT – UDFYLDES EFTER AFPRØVNINGEN

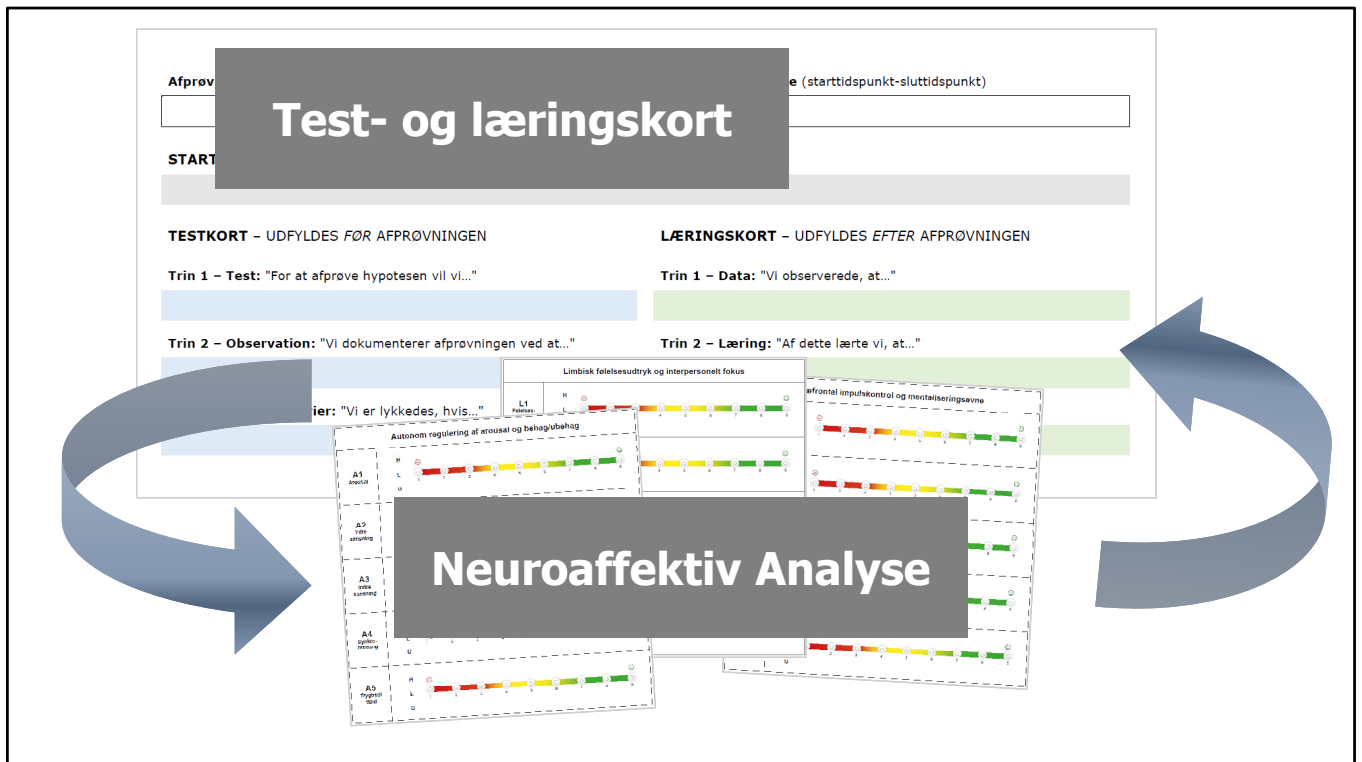
Trin 1 – Data: "Vi observerede, at..."

Trin 2 – Læring: "Af dette lærte vi, at..."

Trin 3 – Beslutning og handling: "Derfor vil vi nu..."

Osterwalder m.fl. 2014

Som led i følgeforskningen har vi fulgt og dokumenteret en række indsatsforløb i forhold til konkrete unge. Disse kan anskues som indsatsafprøvnings og prøvehandlinger. Vi brugte i den forbindelse en dansk oversættelse af redskabet "test- og læringskortet", som er udviklet af Alex Osterwalder m.fl. med tanke på innovationsarbejde generelt. Redskabet er dog udviklet med inspiration fra PDSA-redskabet, som især anvendes til at understøtte prøvehandlinger på sundhedsområdet.

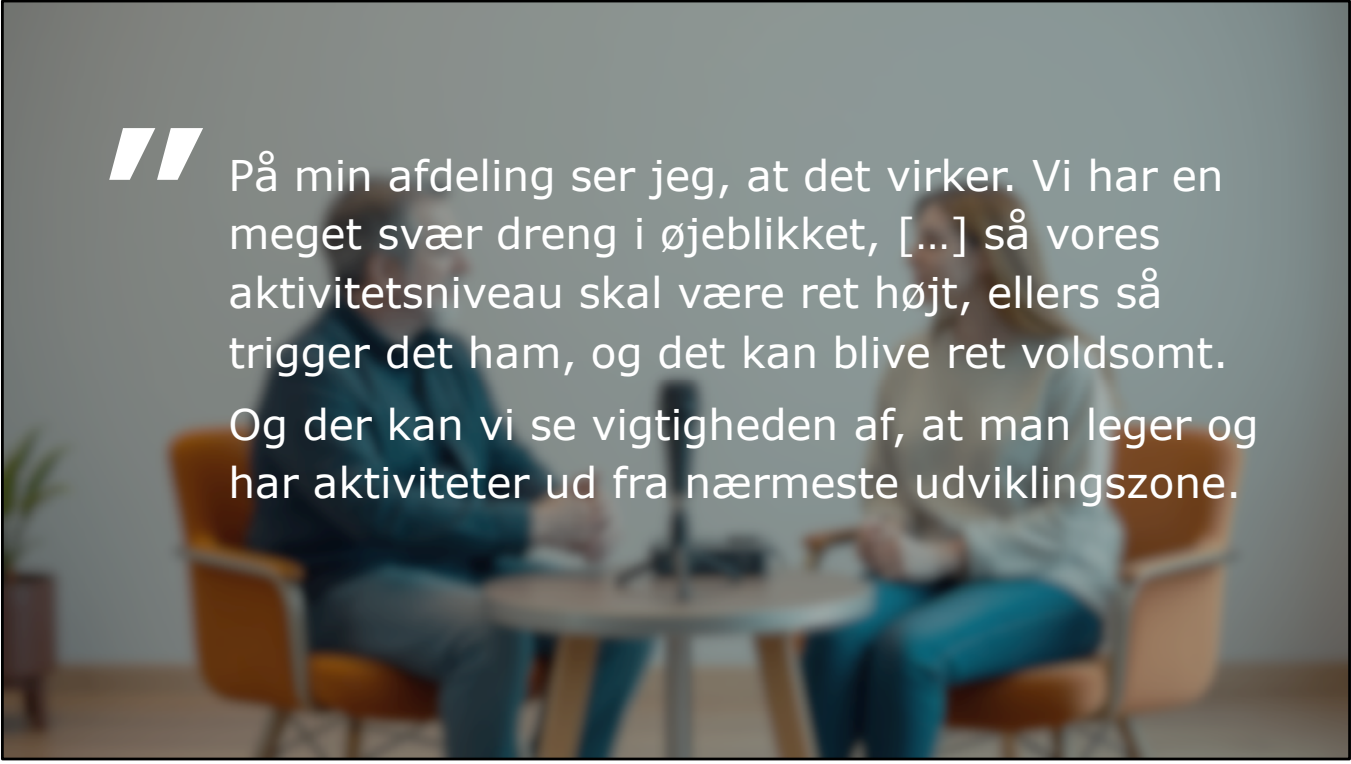
Som illustreret var tanken på forhånd, at prøvehandlingerne skulle tage afsæt i en scoring af den/de unge med Neuroaffektiv Analyse, som en vej til at udpege zonen for nærmeste udvikling. Dette resultat skulle med andre ord afspejles i den efterfølgende udfyldelse af testkortet og, efter afsluttet afprøvning, af læringskortet og så fremdeles.

Erfaringerne fra afprøvninger

- Strukturerede, planlagte indsatsafprøvninger er svære og uvante
- Svag kobling med Neuroaffektiv Analyse
- Bliver let til 'solist-projekter'
- Minimumsskriftlighed er udfordrende – og vigtig!
- Ledelsesfokus og -prioritering har haltet
- Vellykkede afprøvninger viser læringspotentialt

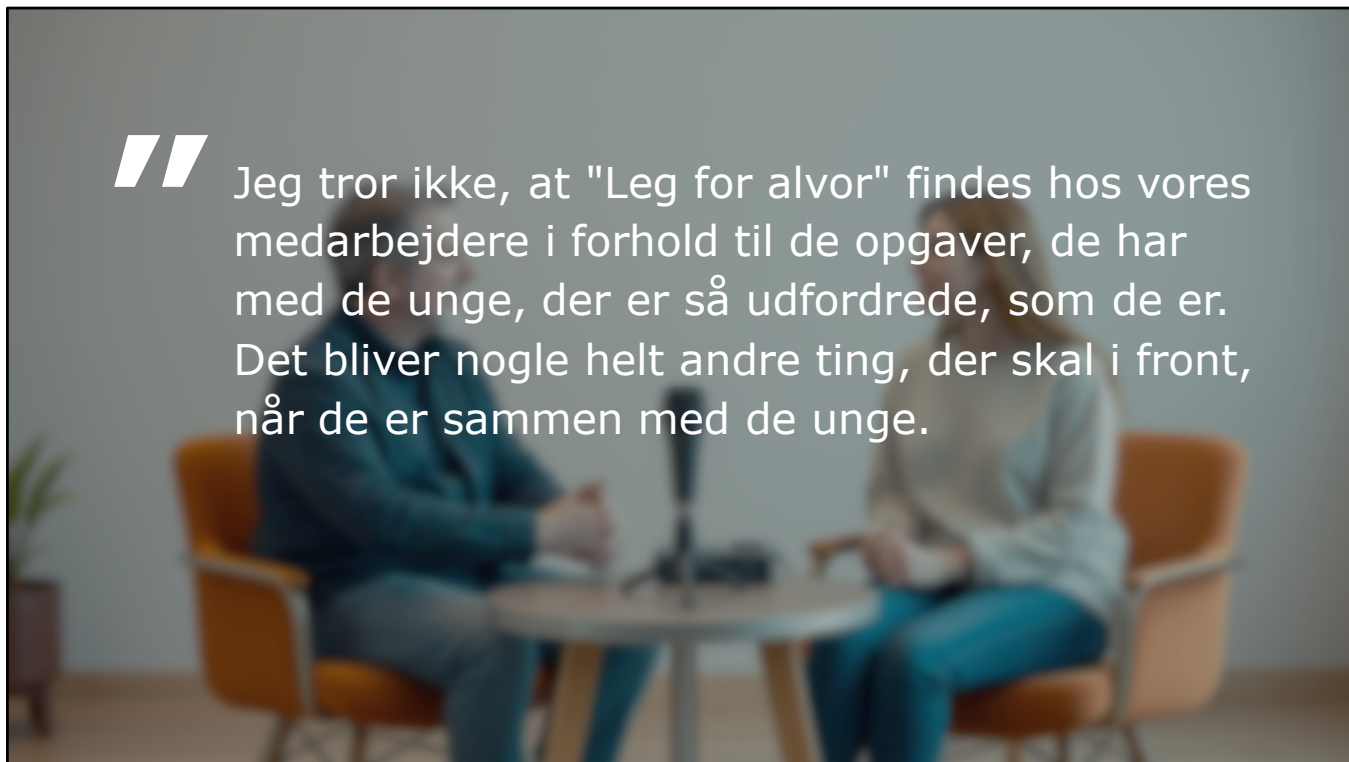
Både arbejdet med at understøtte afprøvningerne og vores interviewdata viser, at disse processer er uventet udfordrende for de faglige miljøer. Her er de vigtigste iagttagelser i den forbindelse opregnet i stikordsform.

// På min afdeling ser jeg, at det virker. Vi har en meget svær dreng i øjeblikket, [...] så vores aktivitetsniveau skal være ret højt, ellers så trigger det ham, og det kan blive ret voldsomt. Og der kan vi se vigtigheden af, at man leger og har aktiviteter ud fra nærmeste udviklingszone.

Dette og de følgende dias viser citater fra vores omfattende interviewmateriale, der viser bredden i de erfaringer og vurderinger, som vores interviewpersoner kommer med (primært i forbindelse med slut-interviewene). Dette og det følgende citat kommer fra en afdelingsleder. De to sidste er fra medarbejdere.

// Jeg tror ikke, at "Leg for alvor" findes hos vores medarbejdere i forhold til de opgaver, de har med de unge, der er så udfordrede, som de er. Det bliver nogle helt andre ting, der skal i front, når de er sammen med de unge.

//

Han [den unge] havde aldrig haft nogen kvinder inde hos sig før. Og jeg begyndte så at være derinde, og det accepterede han. Måske fordi jeg var meget mere legende og lavede alle mulige skøre ting med ham, hvor der pludselig kom en masse udvikling hos ham på den måde.

Fx sådan at jeg dansede sammen med ham... og så kunne jeg køre ham op i høj arousal, og så kunne jeg danse ham ned igen.

//

[D]er har været en tendens til, at vi har brugt de værktøjer [Leg for alvor] reaktivt i stedet for proaktivt.

Jeg tror, udbyttet vil være større for den unge, hvis vi som personale var bedre til at bruge dem proaktivt i stedet for reaktivt.

3

Afrunding: Dialog

Nogle refleksionsspørgsmål

- Er tanken bag "Leg for alvor" genkendelig?
- Hvad er jeres erfaringer med indsatsudvikling via 'prøvehandlinger'?
- Genkender I spændingen mellem en 'sikringskultur' og tanken om indsats i zonen for nærmeste udvikling?
- Hvordan styrker vi den proaktive indsats for udfordrende målgrupper?

Tak for opmærksomheden!

Morten Boysen: mb@regionsjaelland.dk

Morten Greve: morten.greve@stab.rm.dk